

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská

Katedra ochrany lesa a myslivosti



Způsoby lovu lišky obecné (*Vulpes vulpes*)

Bakalářská práce

Oldřich Menčík

Obor: BPRM

Vedoucí práce: doc. Ing. Jaroslav Červený, CSc.

Praha 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Způsoby lovu lišky obecné (*Vulpes vulpes*)“ vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a pokynů vedoucího.

V Praze dne 28. 4. 2011

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Jaroslavu Červenému, CSc. za jeho odborné vedení a poskytování cenných rad a čas, který mi věnoval. Dále své rodině a blízkým za podporu a trpělivost.

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce je souhrnem dosavadních poznatků o způsobech lovu lišky obecné (*Vulpes vulpes*), používaných na území střední Evropy, zejména v České republice. Práce je rozdělena na dvě hlavní části. První část práce se zaměřuje na způsoby lovu, které se v současné době již nepoužívají pro svou zastaralost či proto, že patří do zakázaných způsobů lovu v České republice. Druhá část se věnuje způsobům lovu, jež je možno v dnešní době v lovecké praxi využívat.

Tato bakalářská práce je zpracována jako literární rešerše kombinovaná s vlastními zkušenostmi a poznatky autora. Měla by sloužit jako ucelený přehled problematiky lovu daného druhu zvěře, z hlediska historie i současnosti, a částečně také jako praktická příručka pro mysliveckou praxi.

Klíčová slova: Liška obecná, lov, historie lovu, způsoby lovu

ABSTRACT

This bachelor thesis is written like summary of all known knowledges about hunting methods of red fox (*Vulpes vulpes*) which are used in Central Europe especially in the Czech Republic. The thesis is divided into two main parts. The first part of thesis is focused on hunting methods, which are not used from the reason of their obsolescence or because are prohibited in the Czech Republic. The second part of thesis focuses on hunting methods which are commonly used in practice.

This thesis is elaborated as a literature review combined with own practice experiences and knowledges of the author. This thesis can be used like a comprehensive overview of the problem of hunting methods of red fox from history to present time and can be use like a practical guide for hunting practice.

Key words: Red fox, hunting, history of hunting , hunting methods

OBSAH

1. Úvod	
2. Literární přehled.....	
2.1 Popis druhu	
2.1.1 Druhy, podruhy, a rozšíření	
2.1.2 Charakteristika	
2.1.3 Potrava	
2.1.4 Rozmnožování a výchova mláďat	
2.1.5 Chování lišky	
2.1.6 Nemoci	
2.2 Historické způsoby lovu	
2.2.1 Společné	
2.2.1.1 Štvanice a parforní hon	
2.2.2 Osamělé	
2.2.2.1 Příkrajník liščí a králičí	
2.2.2.2 Tlučka	
2.2.2.3 Stupka	
2.2.2.4 Kapkan	
2.2.2.5 Torzní past	
2.2.2.6 Železa	
2.2.2.7 Vlčí jáma	
2.2.2.8 Oka	
2.3. Soudobé způsoby lovu	
2.3.1 Společné	
2.3.1.1. Nátlačka	
2.3.1.2 Norování	
2.3.1.3 Sokolnictví	
2.3.2 Osamělé	
2.3.2.1 Čekaná	

2.3.2.2 Šoulačka	
2.3.3. Zvláštní způsoby lovu	
2.3.3.1 Vábění	
2.3.3.2 Újediště	
2.3.3.3 Myší hrad	
2.3.3.4 Lapání	
3. Diskuze a závěr	
4. Přehled použité literatury	
5. Přílohy	

1. ÚVOD

Liška obecná je z historického kontextu trvalou součástí naší přírody. Dovolím si tvrdit, že se už několik desetiletí řadí mezi nejvýznamnější predátory české přírody.

V historii byla liška obecná přibližně do poloviny 19. století lovena téměř výhradně v zimním období pro svou vynikající kožešinu. Přelom v přístupu k lovu lišky lze datovat do roku 1849, kdy byl dne 7. března vydán patent císaře Františka Josefa, který mimo jiné umožnil lov drobné zvěře i drobným vlastníkům pozemků. Toto vedlo k obrovskému zvýšení loveckého tlaku ze strany člověka na všechny druhy predátorů - lišky nevyjímaje. Podle Řeháka (2000) je liška od tohoto data do současnosti nejpronásledovanějším druhem zvěře v českých zemích. Dle mého názoru je možno s tímto tvrzením do velké míry souhlasit, jelikož je i v dnešní době na lišku vyvíjen velmi vysoký lovecký tlak z mnoha důvodů. Liška je především nositelem mnoha druhů chorob nebezpečných člověku i ostatním zvířatům. Vzteklinu, jako nejvýznamnější z těchto chorob, se sice povedlo v nedávné době téměř vymýtít, ale jisté nebezpečí stále hrozí. Dalším nezanedbatelným důvodem, proč je liška lovena tak hojně, je bezpochyby skutečnost, že na rozdíl od velké většiny ostatních druhů lovné zvěře nemá stanovenou dobu hájení. Navzdory všem uvedeným faktům je nutno podotknout, že stavy lišky mají spíše stoupající tendenci.

Cílem této práce je poskytnout ucelený přehled o způsobech lovu, kterými byla liška lovena v minulosti a zároveň poskytnout několik praktických rad pro lov lišky v dnešní době.

V této práci jsou uvedeny také způsoby lovu zakázané platnou legislativou většiny států Evropské unie, včetně České republiky. Proto je nutné upozornit, že tyto kapitoly jsou zde uvedeny z důvodu přiblížení historických způsobů lovu a ne jako návod k porušování legislativy a k nabádání k protizákonným jednáním.

2. POPIS DRUHU

2.1.1 Druhy, podruhy a rozšíření

Po člověku a vlkovi obecném je třetím nejvíce rozšířeným terestrickým savcem (Nowak, 1991)

Liška obecná (*Vulpes vulpes*) patří k druhům savců s nejširším areálem (Zimen, 1980) a toto platí i pro území České republiky, kde je vůbec nejrozšířenější šelmou. Její ekologie a etologie byla studována v Severní Americe (Ables, 1975), severní, jižní a střední Evropě. (Cavallini & Lovari 1994, Schnaitl & Stürzer 2009, Weber & Meia 1996). Z území naší republiky však do dnešní doby nejsou u rodu *Vulpes* k dispozici informace o nárocích na prostor. Ze statistik sčítání zvířete, které je prováděno mysliveckými sdruženími, je patrné, že již několik desetiletí mají stavy v ČR stoupající tendenci nejen v přírodě, ale také ve městech a jejich okolí (Sýkora, 2004), proto zde existuje snaha tento trend zdůvodnit.

Do rodu *Vulpes* se řadí celkem 9 druhů a 40 stabilizovaných poddruhů (Hespeler, 2004). Liška obecná se vyskytuje v Evropě ve dvou poddruzích, a to jako liška skandinávská (*V. v. vulpes*) a liška evropská (*V. v. crucigera*). Z dalších poddruhů je významná severoamerická liška plavá (*V. v. fulva*) (Škaloud, 2009).

Liška je rozšířena téměř v celé palearktické oblasti od pobřeží Severního ledového oceánu až po severní Afriku a střední Indii a dále i v Severní Americe na jih do Nového Mexika a na Floridě. Přes obrovskou ekologickou adaptabilitu se však v rámci areálu rozšíření vyhýbá centrální tundře, v horách vystupuje až ke hranici věčného ledu. V Evropě osidluje horské prostředí do 2700m n. m. V Asii až do 4000–5000 m n. m. (Hespeler, 2004). V rámci ČR se liška vyskytuje prakticky všude, osidluje lesní komplexy stejně jako otevřenou krajinu. Ideálním biotopem je ovšem krajina s různorodým prostředím, kterému odpovídá pestrost potravní nabídky i její kvantity.

Předpokládá se, že počty lišek jsou nejvyšší ve smíšených, heterogenních, fragmentovaných nebo nesouvislých habitatech a upřednostňují mozaikovitě nebo křovinaté oblasti před homogenními lesy či otevřenými plochami (Cavallini a Lovari 1994). Avšak konkurence jiných druhů šelem může tento vzor chování pozměnit. Vzhledem ke značné variabilitě velikosti home range je tedy očekávána individuální odlišnost (Voight a MacDonald 1984, Cavallini a Lovari 1991), která závisí na dostupnosti zdrojů a jejich rozptýlení.

2.1.2 Charakteristika druhu

Hmotnost lišek kolísá od 4 do 10 kg. Délka těla činí 58–77 cm, délka ocasu se pohybuje okolo 30–47 cm, výška lišek v kohoutku je potom 35–40 cm. Evropská liška obecná má většinou charakteristickou rezavou srst (Havránek a Bukovjan 2000).

V zajetí se může dožít i 12 let, avšak v přírodě není mnoho jedinců starších 3 let (Ables, 1975).

Vyskytuje se celá řada barevných variant se všemi myslitelnými přechody. Rozlišujeme především:

- uhlíčku, tmavě zbarvená liška s černým kvítkem,
- křížovou lišku s tmným křížem na hřbetě (Hespeler, 2004).

I když je liška označována za šelmu, sestává se její chrup, stejně jako u všežravců, ze 42 zubů, což jí umožňuje snadno se vypořádat i s rostlinou potravou.

3 1 4 2

Zubní vzorec: ----- = 42

3 1 4 3

2.1.3 Potrava

Liška je, podobně jako pes, všežravec. Hlavní potravou lišky jsou drobní hlodavci, hlavně myši a hraboši. Při úbytku hrabošů se liška zaměřuje na jiné zdroje potravy, zejména na drobnou zvěř, tedy na zajíce a bažanty, a predáčnický tlak na populaci drobné zvěře může být až neúnosně velký. Např. Durantel (1996) uvádí lišku jako nejvýznamnějšího predátora drobné zvěře ve Francii.

Škaloud (2009) uvádí, že dospělá liška zkonsumuje ročně asi 280–320 kg potravy, z toho připadá na živočišnou složku 18–200 kg a z ní na drobné hlodavce 120–150 kg. Oproti tomu Ciula (1979) uvádí pouhých 146 kg biomasy za rok. Během zimy se vyskytoval v žaludcích zkoumaných jedinců nejčastěji hraboš polní, naopak během léta dominoval zajíc polní (Kožená, 1988). Hmyzu sežere za rok asi 25 kg. Denní spotřeba potravy je 400–850 g, u

vysoce březí nebo kojící samice kolem 700 g, u mláďate ve věku 6 měsíců 300–350 g potravy.

V hmotnostním zastoupení podílu potravy v průběhu celého roku tvoří živočišná složka 82–90 % a rostlinná složka 10–18 %.

Ve složení potravy se projevují sezónní výkyvy, například podíl hmyzu a drobné zvěře je vyšší na jaře. Podíl rostlinné stravy, zejména ovoce, je vyšší koncem léta a na podzim (až 45 %) (Škaloud, 2009).

2.1.4 Rozmnožování a výchova mláďat

Lišky tvoří zpravidla pár jen na jednu sezonu. Další možností je víceletý pár, který se přechodně rozpadá po osamostatnění mláďat a obnovuje se před novým obdobím říje. Samec se také může pářit s několika samicemi, obvykle příbuznými, a pak zůstane jejich společným partnerem.

Období liščí říje (kaňkování) trvá obvykle od druhé dekády ledna do konce února. Samice se může poprvé pářit ve věku 10 měsíců. V období kaňkování se liška ozývá specifickým říjným hlasem, tzv. „skolením“. Je to jakési sériové chraptivé štěkání, které se stále zrychluje až přejde v táhlé vytí. Lišák se v době kaňkování ozývá krátkým drsným trojslabičným zašteknutím.

Říjné rituály probíhají většinou v noci, jen v klidných místech také ve dne. K páření dochází většinou v noře, někdy i mimo ni v lesní houštině, nikoli však ve volném prostranství. Páření se během říjnosti samice vícekrát opakuje, většinou s tímtéž partnerem, mezi jednotlivými kopulacemi 3–4 hodiny.

Po ukončení říje se oba partneři na nějakou dobu oddělí, samec však samici občas vyhledá, aby ověřil stupeň její březosti. Samec jí často již 3 týdny po spáření začíná přinášet potravu. Březost samice trvá 51–53 dní, v širokém rozmezí 48–63 dní.

Nora pro odchov mláďat bývá složitější než jednoduchá úkrytová nora. Liška porodní noru vyhrabává asi 14 dní před vrhem, někdy se na tom podílejí oba partneři, většinou však jen samice. Někdy si připraví i více nor, z nich si nakonec vybere jen jednu a ostatní zůstávají záložní. Do nich liška odvádí mláďata v případě ohrožení hlavní nory. Kotec pro porod nebývá vystlaný, mláďata se rodí téměř na holou zem. Sporadickou vystýlku tvoří jen vypadané chlupy samice. Liščata se rodí koncem března, v dubnu a někdy až začátkem

května. K porodu dochází většinou v noci, v den porodu již samice nevychází z nory. Porod všech liščat trvá 2-3 hodiny. Mladá liška mívá jen 3–5 liščat, starší více než 5 mlád'at. Novorozené lišče má hmotnost 80–140 g. Liščata zpočátku jen spí a pijí mléko, stejně jako mlád'ata ostatních šelem. Mlád'ata vidí a slyší po 12–15 dnech, na nohy jsou schopna se postavit ve 14–16 dnech. V 18–20 dnech začínají přijímat pevnou potravu. Lovit živou kořist se mlád'ata čí ve věku 3-4 měsíců. Ve 20–30 dnech poprvé sama nakrátko vylézají ven z nory, předtím je však matka před ústí nory vynáší, zejména, když svítí slunce. Pečuje-li o mlád'ata i lišák, obvykle jeden z rodičů před norou mlád'at a hlídá. Dále od vchodu do nory, začínají liščata odcházet v 6–8 týdnech (koncem června). V 11–12 týdnech (během července) je matka z nory odvádí definitivně, potom přespávají a ukřívají se v houštinách, rákosinách nebo na různých místech, např. pod kmeny na nefrekventovaných nákladištích dřeva, do žní také v obilí. Liščata se zcela osamostatňují obvykle koncem podzimu ve věku 6-7 měsíců. Osamostatněná mlád'ata se vzdálí od matčina okrsku a začnou si hledat vlastní okrsek (Škaloud, 2009).

2.1.5 Chování lišky

Velikost okrsku při vyšší hustotě populace dosahuje 100-500 ha, při menší hustotě populace a horší dostupnosti potravy 700-1000 ha. V létě se liška za potravou pohybuje na vzdálenost 5-8 km, v zimě 10-18 km. Domovské okrsky samců jsou ostře ohraničeny. Naopak hranice mezi okrskem samce a samice se překrývají a mnohdy je okrsek samice součástí okrsku samce. Při zhoršených potravních podmínkách má liška tendenci svůj okrsek opustit a hledat si jiný.

Liška hranice svého okrsku pravidelně značkuje. Ke značkování trusem využívá liška s oblibou předměty vyčnívající poněkud nad úroveň okolního terénu, např. kameny, pařezy, padlé kmeny, krtince apod. Na podzim označuje liška také místa, kde našla významnější zdroj potravy. Samice značkuje svůj okrsek pouze trusem, samec kromě trusu i močí.

V době páření používá k přímému označování nory a zprostředkovaně i ochozů také výměšky fialky. Z dalších pachových žláz se k značkování různých míst v okrsku bezděčně využívají přířitní žlázy, jejichž pach ulpívá na trusu a někdy i na zemi, když se liška na delší dobu posadí. Meziprstní žlázy se ke značkování využívají zejména u předních nohou, kterými

liška hrabe. V době páření využívá samec k označování okrsku i zvuky, jmenovitě skolení. Liška pro většinu roku využívá pravidelné ochozy, které si rovněž značí (Škaloud, 2009).

Pro komunikaci mají lišky mezi sebou kromě postojů, řeči těla, k dispozici širokou hlasovou škálu, asi 28-40 zvukových signálů (Havránek a Bukovjan 2000).

2.1.6 Nemoci lišek

Mezi nejvíce nebezpečné choroby lišek patří vzteklina, která je způsobená virem a přenosná i na člověka i na téměř všechny druhy zvířat. Onemocnění probíhá ve formě tiché nebo zuřivé a vesměs končí uhytnutím. Nemocná zvěř ztrácí plachost, vrhá se na vše v okolí a kouše. Při výskytu je nutné tlumení dravé zvěře, zvláště lišek (Penzum znalostí z myslivosti, 2009).

Prašivina – onemocnění způsobené parazitickými roztoči (zákožky). Z napadených míst vypadává srst, kůže je zarudlá, zvěř se tře o předměty, protože napadená místa ji svědí (na hlavě a hřbetu). Napadenou zvěř je třeba odstranit z honitby (Penzum znalostí z myslivosti, 2009).

Liška je dále citlivá na trichinelózu (svalovčitost) – onemocnění způsobované cizopasnou hlísticí svalovcem stočeným. Nemoc je sice přenosná na člověka, ale jelikož se přenáší pozřením nakaženého masa, toto nebezpečí nepřipadá příliš v úvahu (Páv, 1969).

Běžnými parazity přenášenými liškou jsou také např. klíště, blecha a další.

2.2 HISTORICKÉ ZPŮSOBY LOVU

2.2.1 Společné

2.2.1.1 Štvanice a parforní hon

Štvanice je způsob lovu, jemuž holdoval již člověk doby kamenné. V zásadě se udržely i později, ovšem jen jako jistý druh sportu nebo zábavy pro omezenou vrstvu vládců.

Při štvanci jeli lovci na koních a tlupu zvěře štvála smečka vysokonohých psů, sledujících zvěř zrakem, na viděnou. Úlovkem bylo i několik kusů zvěře. Při parforsním honu jeli též lovci na koních, psi však sledovali jediný předem obeznaný kus zvěře (např. jelena) po stopě čichem. Úlovkem byl tedy jen tento kus (Penzum znalostí z myslivosti, 2009). Úlovkem mohla být jelení zvěř, liška, ale i zajíc (Kholová in Červený, 2003).

V polovině 17. století se štvance změnila ve vysoce propracovanou hru a slavnost. Nešlo už jen o lov, ale spíše o reprezentaci a jezdecké sportovní výkony jejich účastníků.

Dnešní štvance se již omezuje jen na sledování zvířete a ne na jeho zabití. V dnešní době padají ovšem i návrhy na její zrušení, vzhledem k údajnému týrání štvané zvěře.

2.2.2 Osamělé

2.2.2.1 Příkrajník liščí a králíčí

Jsou čtvercové sítě, zatížené v rozích olovenými kuličkami. Přikrýváme jimi otvory nor. Vypuzená zvěř z nory prudce vyjíždí a octne se v síti, do které se působením olovených kuliček aspoň nakrátko zaplete (Žalman, 1949).

Zvláštní malé příkrajníky byly určeny k lovu jezevců, lišek a králíků. Podobné byly také králíčí nebo jezevčí měchy, které měly tvar pytle se zdrhovací šňůrou. Tyto sítě se používaly buďto přímo k odchytu zvěře nebo jako doplněk při norování, kdy nebyl k dispozici dostatečný počet střelců. Přebytké vsuky se v tom případě jistily uvedeným způsobem. Chycená zvěř se následně usmrcovala speciálním vidlicovitým bodcem nebo úderem kyje do čenichu (Drmota, 2011).

2.2.2.2 Tlučka

Jednalo se o zařízení k lovu zvěře pracující na principu působení tíže. Tlučky se stavěly z těžkých dřevěných polen nebo klád zatížených kameny. Nastražená tlučka se zajišťovala vratkou podpěrou spojenou se spouští s návnadou. Zvěř, obvykle šelma, zatáhnutím za návnadu uvolnila spoušť a tím i podpěru. Těžký materiál se na ni zřítil a usmrtil ji. Žalman (1949) zdůrazňuje, že použitý tlouk, musí být tak těžký, aby zvěř byla usmrcena okamžitě. Tlučky doznaly značného rozšíření ve všech dobách a u různých kultur. Rovněž jejich provedení bylo pestré.

Tlučka zemní bývala různě velká, podle druhu lovené zvěře. Dały se do ní lovit kuny, lišky, toulaví psi, ale i vlci a dokonce medvědi (Drmota, 2011).

2.2.2.3 Stupka

Stupka byla brutální past, a proto je jen dobře, že již dávno zanikla. Tvořil ji věnec z tisového dřeva, který byl opatřený velkým množstvím dřevěných nebo kovových hrotů uspořádaných do tvaru trychtýře. Stupka se líčila do jámy vykopané na ochozech zvěře. Byl k ní přivázán dřevěný špalek fungující jako kotva. Chycené zvíře si navléklo past na běh a hroty zabránily jejímu sundání. Zvěř většinou odcházela i s pastí a vlekla za sebou kotvu, která značila stopu. Vyčerpaný kus byl poté dostižen psy a usmrčen. Stupka se používala při lovu nejrůznějších druhů zvěře, včetně zvěře vysoké a medvědů.

Vedle popsané varianty se v našich zemích vyskytovala ještě druhá podobná past, kterou se lovili vlci a lišky. Ti ve snaze dosáhnou na návnadu v jamce prostrčili popsaným zařízením hlavu a chytili se za krk. Této pasti se ovšem nejčastěji říkalo taiola (Drmot, 2011).

2.2.2.4 Kapkan

Kapkan je další drastická pomůcka, používaná zejména k lovu lišek a vlků. Jednalo se o past, která lapala zvěř za mordou. Byla to v podstatě udice na větší šelmy.

Základní typ kapkanu byl tvořen 4 železnými ramínky se zpětnými háčky, které se posunují po středové ose. Vytažením nahoru se kapkan zavřel a upevnila se na něj masitá návnada. Zatažením dolů se háčky rozevřely zvěři v mordě a ta zůstala uvězněna. Z historie jsou také známy kapkany se dvěma a třemi hroty rozevíranými perem (Drmot, 2011).

2.2.2.5 Torzní past

Princip torzních pastí byl založen na pružnosti zkrouceného přírodního materiálu. Obvykle se jednalo o rostlinná vlákna nebo struny se zvířecími střevy. Další sílu dodávalo pasti ohnuté dřevo, které tvořilo její rám. Základem pasti byl právě dřevěný oblouk ohnutý jako luk s více tětivami. Mezi ně se vložilo dřevěné ramínko, kterým se otáčelo tak dlouho, dokud se oblouk dostatečně nenapnul. Poté se připevnil k zemi. Ramínko bylo opatřeno hrotem a návnadou. Po zatáhnutí za návnadu probodl hrot zvíře, které spoušť aktivovalo. Obdobně konstruované pasti měly oblouky dva. V tom případě byla zvěř lapena za krk. Jednalo se tedy o princip později konstruovaných želez (Drmot, 2011).

2.2.2.6 Železa

K potírání zvěře dravé se užívá také nejrůznějších druhů želez. V dřívějších dobách to byla především železa dénková čili talířová, sklápující šlápnutím zvěře na tzv. „dénko“. Škodná se chytla obyčejně jen za běh a musela často dlouhé hodiny v krutých bolestech čekat na svůj konec. Dnes jsou železa spouštějící šlápnutím považována na nehumánní a připouští se jen železa smrtící, železa berlínská a labuťky, vyráběné v několika tvarech a velikostech.

Železa berlínská se skládají z objemných chvatů, silného podkovovitého péra a ze zámku s trubicí spouštěcí. Zámek je z háčků, západky, spouště, pružinky a spoustného ozubce. Trubicí protažený motouz s háčkem pro návnadu je spojen se spouští. Labuťky mají zámek a spouštěcí zařízení na téže zásadě, ale jinak umístěné. Silné péro je položeno ve směru průměrů chvatů.

Proti ostatním je výhodou těchto želez, že usmrtí okamžitě. Na lišky upotřebíme střední velikost. Klademe je na navnaděné místo k hromadě hnoje, na spády liščí apod., kam jsme lišky odkládáním veverek, sojek aj. navnadili. Železa se musí udržovat pro dobrý chod čistá (Žalman, 1949).

Základem želez byly dva ozubené železné chvaty, které se k sobě prudce stiskly tlakem ocelové pružiny. Ke spuštění docházelo při došlápnutí zvěře na nášlapnou destičku nebo při zatlačení na připevněnou návnadu. Konstrukčně se od sebe liší železy dénková nebo-li talířová, dále železa berlínská a konečně železa chytající zvěř za krk. U prvního typu želez, která jsou nejznámější, se pero stlačuje dolů, čímž se roztáhnou chvaty. U berlínských želez má pero tvar podkovy a musí se při líčení roztáhnout. Třetí typ želez „krkačky“ má spoušť uzpůsobenou na zatažení vzhůru a líčila se vždy s návnadou. Jejich výhodou bylo to, že se lapená zvěř netrápila.

Líčení želez: železa bylo nutno ukládat pod kolnou, aby nenačichla lidskou domácností a často se ještě před použitím vyvařovala. Při nalíčení se používalo gumových rukavic. Od ochozů k železům se dělala vlečka upečenou kočkou, slanečkem na másle nebo vnitřnostmi ze zajíce. K zavětření želez se doporučovala směs pískavice, kafr, potměchuť, fialový kořen a anýz. Vše se utlouklo a v syrovém husím sádle zavařilo. Nejúčinnějším zavětřovadlem však zůstává moč a trus doma chovaných šelem (Drmot, 2011).

2.2.2.7 Vlčí jáma

Tento způsob lovu se používal už od počátku lovu samotného a v nezměněné podobě se používal až do 18. století. V českých zemích byli do jam loveni zejména vlci a lišky.

Princip pasti byl založen na tom, že zvěř se vlastní vahou zřítíla do vykopaného otvoru, ze kterého se vlastními silami nedostala ven. Dno jámy se často navíc opatřovalo naostřenými kůly, na které se zvěř nabodla. Netřeba snad dodávat, že se jednalo o past nebezpečnou pro celé okolí. Do jámy se dávala živá návnada (husa, sele, ovce, atd.).

Za vlády Přemysla Otakara II. platilo nařízení vykopat vlčí jámu u každé vesnice. (Drmota, 2011).

2.2.2.8 Oka

Jde o prastarý způsob lovu vší zvěře od zajíce po vysokou. Způsob lovu byl založen na uchopení zvěře za krk a jejím následném zadušení. Lov do ok byl velmi rozšířeným pytláckým způsobem lovu zvěře.

Jako materiál na výrobu ok se využívala rostlinná vlákna, s přicházejícím technickým pokrokem však začaly převládat kovové dráty a silonové šňůry.

Po druhé světové válce okařství sice zcela nezaniklo, nicméně jeho rozšíření nezůstalo naštěstí příliš velké. V současnosti, kdy se v některých honitbách začínají znovu objevovat projevy pytláctví, může být aktualizován i problém okařů. Na tomto místě je nutno upozornit na nemalé nebezpečí ohrožení života nepoučených lidí, zejména dětí (Drmota, 2011).

2.3 SOUDOBE ZPŮSOBY LOVU

2.3.1 Společné

2.3.1.1 Nátlačka

Zpravidla na každém společném lovu je liška lovena. Pokud se na obnově obezná liška v krytu (mlazina, porost rákosu) je možno se jí pokusit ulovit natláčkou. Malý počet střelců 2-5 obsadí liščí spády, po kterých je předpokládán únik lišky z krytu. Opět malý počet honců pomalu leč projde. Doporučuje se, aby honci hned po začátku leče byli hlasití, ale po vstupu do krytu již postupovali tiše a jen občasným zakašláním nebo lomozem větví na sebe upozornili (Žalman, 1949). Liška by pak měla být vypuzena z krytu a pomalým tempem opouštět „ohrožený prostor“ po obvyklém spádu.

Při zastupování leče, je víc než kdy jindy, důležitá naprostá tichost a dobrý vítr. Většina lišek opouští kryt při sebemenším vyrušení. Honci se musí chovat naprosto tiše dokud

nejsou střelci rozestoupeni. Střelci musí zachovat naprostou tichost po celou dobu lovu. Je vhodné aby zaujali výhodné pozice nedaleko liščích spádů vedoucích z leče. Střelci se musí poněkud krýt bystrému liščímu zraku a zároveň si zachovat dobrý výhled a vítr. Pro lovecký úspěch i pro bezpečnost účastníků je důležité aby každý ze střelců věděl kde jsou střelci ostatní a kudy přesně budou honci postupovat. Na stanovištích by měly stát pohotová, přesní a však rozvážní střelci. Honci by měli dobře znát leč.

Je vhodné použít reflexní oděvní doplňky pro zvýšení přehlednosti a bezpečnosti akce. Naopak naprosto nevhodné pro všechny účastníky jsou čepice či jiné doplňky ušité z liščí kožešiny či podobného materiálu.

Pokud honci při nahánění využijí psi, měli by to být psi s „pomalým postupem“ např. jezevčík nebo basset. Je nežádoucí, aby lišku štváli „na viděnou“ či dokonce šli do kontaktu. V takovém případě je velké nebezpečí postřelení psa. Zkušený jezevčík nebo nízkonohý teriér se může zároveň použít k norování v případě že by liška unikla pod zem. Stejně jako ostatní účastníky, je vhodné opatřit psi reflexními doplňky.

Naháňka je obdobou nátlacky za účasti více střelců, honců a psů a leče bývají větší.

Při naháňce se k prohnání leče používá pouze psů.

Pokud je na lovecké akci málo střelců používají se k zalíknutí části leče, kde střelci nestojí zradidla. Zradidla dříve byly různobarevné cáry látky na motouzu. Dnes je možno místo pruhů látky navázat na motouz stará CD, pruhy staniolu, krepového papíru a nebo kousky skla či zrcátek. Předměty navěšené na motouzu by měli svým pohybem odradit lišku v pohybu proti nim. Ať používáme jakákoliv zradidla, je nutné dbát na to, aby byla po skončení lovu beze zbytku z honitby odstraněna. Zradidla věšíme si ve výši kolen ne příliš blízko od kraje houštiny aby měla liška čas je zpozorovat (Žalman, 1949).

Místo „zrakových“ zradidel je možno použít „čichová nebo sluchová“ zradidla. Jako čichová je možno navěsit na stromy pytlíky s lidskými vlasy, jakékoli předměty s lidským pachem a nebo použít průmyslově vyráběná pachová zradidla. Jako sluchové zradidlo lze použít honce takzvaného „odrážeče“ ten chodí sem a tam po určené trase a působí podobný hluk jako honci v leči. Dále lze v krajním případě použít přenosné rádio nebo mobilní telefon dobře se též osvědčil zvoneček zavěšený na větvi, rozhoupávaný větrem pomocí připevněného brku.

2.3.1.2 Norování

Norování je velmi účinný způsob lovu lišek, který lze použít ve vhodných podmínkách po celý rok, není-li půda zmrzlá natolik, že by nebylo možno v ní kopat.. Nejúspěšnější však

bývá v zimě, kolem období kaňkování, kdy je v jedné noře s liškou i více lišáků. Další vhodné období pro norování je v době odchovu liščat, kdy se často povede zlikvidovat celý vrh liščat i s matkou. Hespeler (2004) považoval za nejvhodnější období pro norování od Svatého Martina (11. 11.) do Vánoc (24. 12.). V tomto období se lišky zdržují přes den v norách a jejich kožešina je nejkvalitnější z celého roku, jelikož je čerstvě přelínaná do zimní srsti a není poškozena po soubojích nebo pářícím aktu, jako po době kaňkování.

Norovat se chodí zpravidla ráno a dopoledne, aby byla liška zastižena v brlohu a také, aby byl případně dostatek času ještě za světla vykopat lišku a psa.

Při norování je snahou za pomoci dobrého psa – norníka, vyhnat lišku z podzemního brlohu - nory. Výběr psa je individuální volbou každého lovce. Nelze totiž říci jaké plemeno je na norování nejlepší, dokonce nelze ani doporučit zda teriéra či jezevčíka. V některých honitbách se dokonce k norování používají nízkonohá plemena slídičů a honičů (Hespeler, 2004). Zkrátka lze použít jakéhokoli psa, který je ochoten norovat a jeho tělesné proporce mu umožní se norou pohybovat. Pes však musí být k norování vycvičen. Pes používaný k norování by měl mít splněny zkoušky z výkonu norování.

Zkoušky z výkonu norování

Zkoušky z výkonu norování jsou veřejné. Průběh zkoušek podrobně upravuje zkušební řád ČMMJ, platný v době konání zkoušek (Hanzal, 2007).

Zkoušky jsou pořádány organizacemi ČMMJ a chovatelskými kluby pro psy od stáří 12 měsíců. Zkouška se provádí v umělé noře. Nora musí být postavena na rovině nebo v mírném svahu a na stinném místě. Kotle musí být uzavíratelné ve smyslu průběhu vlastní zkoušky. Povrch nory je v úrovni terénu. Nora má strop z prken sestavených ve vhodných dílech a utěsněných tak, aby do uzavřené nory nevnikalo světlo a aby mohla být v kterémkoli místě otevřena. Dno je vždy přirozené – zemité. Po obou stranách nory je vyznačené pásmo (šířka 1 m), do kterého není dovoleno během zkoušky vstupovat. K zjištění polohy psa nebo lišky může být instalováno signalizační zařízení. Prostor kolem nory musí být oplocen. Při zkoušce musí být i v jejím bezprostředním okolí naprostý klid. Větrání nory se provádí na pokyn vrchního rozhodčího asi po 2 hodinách práce.

Ke zkoušce je pořadatel povinen zajistit dostatečné množství lišek. Lišky musí být zdravé a vyhovovat veterinárním předpisům. Při zkoušce musí být používány nejméně 3 lišky, které se střídají po každém psu. Na zkouškách kde je zkoušeno více než 10 psů, musí být na každou i jen načatou pěticí použita další liška. Držitel lišek je povinen zajistit pro lišky ustájení a jejich transport podle platných předpisů.

Při této zkoušce nezkouší tyto disciplíny:

- ochota k práci,
- hlasitost,
- vytrvalost,
- rychlost.

Liška se uzavře v prvním kotli. Pes bude vypuštěn 0,5 m od vsuku a může být povzbuzován pouze, když je pes mimo noru. Časový limit pro vsouknutí je 1 minuta. Počáteční „pumpování“ není na závadu. Pes musí před prvním kotlem doléhat 1,5 minuty. Po uplynutí této doby se liška přežene do druhého kotle a opět uzavře. Při práci psa u prvního kotle a před přebíháním psa ke druhému kotli není možno jej pobízet. Doléhání u druhého kotle trvá 2 minuty. Čas doléhání u obou kotlů může být zkrácen na pokyn hlavního rozhodčího. Po ukončení práce u druhého kotle se liška přežene do třetího kotle, kde se opět uzavře. Pes se pustí ke třetímu kotli a následně odebere. Poté je znovu vpuštěn vsukem do nory a zhodnotí se disciplína rychlost. Opuštění nory během zkoušky s následným vsouknutím bez pobízení není za opuštění považováno. V průběhu celé zkoušky i mimo ni nesmí dojít k přímému kontaktu psa s liškou.

Každá disciplína je hodnocena body 4, 3, 2, 1 a 0. Celková práce psa se hodnotí charakteristikou obstál – neobstál s uvedením počtu dosažených bodů. Výsledek zkoušky se zaznamenává do průkazu původu psa. Každý pes může zkoušku absolvovat maximálně 3x (Lovecky upotřebitelní psy – II., 1999).

Samotné norování lze rozdělit na (názor autora):

Norování v přírodních norách. Tzn. v norách, které si lišky vytvořily samy, a nebo je vyhrabal jezevec a liška se do nich nastěhovala po jeho odchodu, či je užívají společně.

Vyhánění (norování) v člověkem vytvořených objektech. Např. umělé nory, meliorační kanály nebo mostky pod komunikacemi.

Dále je možno do tohoto způsobu lovu zahrnout i vyhánění lišek z nadzemních objektů, vytvořených člověkem nebo přírodou. Jedná se např. seníky, kůlny, skládky dřeva, hromady klestu. Je ovšem nutné dodržovat zákon o myslivosti č. 449/2001 Sb., a nelovit lišky na nehonebních pozemcích.

Norování v přírodních norách

Norování v přírodních norách patří bezesporu k nejnebezpečnějším loveckým úkonům, jaké může lovec po svém psovi požadovat. Díky tomu, že téměř nikdy není známo uspořádání a rozlehlost nory, je vždy velká pravděpodobnost, že se nám nepovede lišku vyhnat a co hůř, mnohdy se stává, že se z nějakého důvodu nedaří dostat na povrch ani psa.

Prvním problémem, na který se narazí při plánování norování, je otázka, zda-li vůbec je liška v noře. Obeznaní nory je možno provést obhlídkou z povzdálí a v naprosté tichosti, obecně totiž není žádoucí se k noře přibližovat příliš blízko. Pokud jsou vsuky čerstvě „vyježděné“ a okolí nory je plné liščích stop, je nora nejspíš pravidelně využívaná. Dobrým rádcem je též náš čich. Pokud v okolí nory cítíme silný liščí zápach, je to neklamným znamením, že tam liška je, a nebo nedávno byla. V jarních měsících může též člověk s dobrým čichem odhalit přítomnost zbytků nezkonsumované potravy, přinesené pro liščata.

Obeznaní přítomnosti lišky v noře může usnadnit pár opatření, která se provedou v období, kdy se lišky v norách příliš nezdržují (v pozdním létě). Například lze okolí vsuků zbavit drnu a hlínu či písek uhrabat tak, aby zde byly dobře patrné stopy. Někteří myslivci na horní okraj vsuku nory přivazují asi 1m dlouhý pruh látky nebo papíru (Harling a Bothe, 2007). Podle toho, zda je zatažen dovnitř, či je vytažen ven, potom posuzují, zda je liška v noře. Pro tento účel lze použít i stébla trávy nebo rákosu. Výborným způsobem, jak zjistit jestli je nora využívána, je též umístění fotopasti. Tento způsob má, bohužel proti předchozím, několik nevýhod. Především s sebou nese nezanedbatelnou počáteční finanční investici. Dále je nutné podstoupit riziko, že zařízení přes sebelepší zabezpečení někdo zcizí a v neposlední řadě se musí po určité době vyměnit v pasti baterie. Oproti těmto všem nevýhodám stojí fakt, že toto zařízení, při správné manipulaci a využívání, podává poměrně velmi kvalitní informace o sledovaném prostoru.

Víme-li, že je nora obsazená, přistoupíme k samotnému norování. Toho se většinou účastní 1-2 psi - norníci, psodod(i) a několik málo střelců. Z vlastní zkušenosti musím podotknout, že je jeden pohotový střelec užitečnější než debatní kroužek myslivců s puškami na ramenou.

Střelci by se měli tiše a s dobrým větrem přiblížit k noře na místa odkud uvidí na vsuky a budou mít dobrý výstřel. Tato místa je vhodné v letním období předem vybrat, připravit a označit. Zbraně je vhodné nabít dříve než se střelci přiblíží k noře, jelikož hluk nabíjení je velmi nežádoucí. Ke vsukům by se měl přibližovat jen psodod se psem., kterému by měl psodod věřit a nechat tohoto psa pracovat samostatně, s důvěrou v jeho orientaci a práci v noře. Po celou dobu práce psa v noře by se střelci měli chovat tiše, nedupat, nemluvit a

pobývat na svých místech. Po vyběhnutí a ulovení jedné lišky by střelci měli zůstat nadále na svých místech, jelikož je pravděpodobné, že v noře pobývá ještě liška další. Proto vyčkají, dokud se pes definitivně z nory nevrátí. Toto pravidlo platí zejména v době kaňkování. V případě, že liška nevyběhne, je vhodné, aby psovod se psem noru a její okolí opustili a na místě zůstává pouze střelec. Liška po určité době sama vyběhne. Pokud jsme přesvědčeni, že je liška v noře, ale psovi se nepovedlo jí vyhnat, můžeme se jí také pokusit vykopat. Na místě, kde je slyšet vytrvalé hlášení psa, vykopeme sondu až do chodby nory. Tam mnohdy narazíme na lišku a můžeme jí odstřelit přímo v noře, a nebo jí vytáhnout, za použití pomůcek, ven. Pokud lišku odstřelíme v noře, je nutno potom odstranit z nory všechny stopy po tomto úkonu, včetně barvy a srsti lišky (pokud by ostatní lišky cítily, že byla jiná liška zabita v noře, záměrně by se jí vyhýbaly). Jako pomůcky pro vytažení lišky z nory lze použít např. čarovný proutek, jezevčí kleště nebo jen silnější šípkový prut. Lišku vytaženou z nory potom usmrtíme loveckou zbraní nebo si jí ponecháme živou (v případě přivlastnění živého volně žijícího zvířete, je nutno dodržovat všechna zákonná ustanovení). V minulosti se takto chycená liška nebo jezevec usmrcovali ranou do čenichu. Tento způsob zamezoval „zavětření“ nory barvou (Žalman, 1950). V současnosti tento způsob usmrcování zvěře není zákonem o myslivosti č. 449/2001 Sb. povolen.

Před vpuštěním psa do nory je vždy nutno posoudit, zda je možno v případě nutnosti psa vykopat. Např. ve skalnatém terénu není vhodné do nory psa pouštět. Zde je vhodnější použít jiný způsob lovu. Dobře se osvědčuje čekaná u nory, a nebo nastražení lapacího zařízení. Velmi důležité je také po kopání uvést noru pokud možno do stavu, ve kterém byla před jejím rozkopáním. Zajistíme si tak možnost, že bude brzy zase obsazena. Místo, kde se kopalo, je dobré na povrchu označit. Po několika letech totiž místo výkopu zaroste a v případě, že by bylo potřeba stejnou noru znovu kopat, pomůže značka najít místo, kde to bude nejsnadnější. Po celou dobu kopání musíme být připraveni na to, že liška může kdykoli vyběhnout. Poslední a nejdůležitější upozornění pro kopání nor zní: nikdy nekopejte noru sami, jelikož hrozí zavalení zeminou a při kopání vždy dávejte pozor, aby jste v zápalu lovu nezranili psa. V případě nemožnosti noru kopat, po nějaké době od nory odejdeme (např. k autu). Pes v určitém intervalu kontroluje přítomnost svého psovoda u nory, a v případě jeho nepřítomnosti, se vydá po jeho stopě za ním.

V přírodních norách vždy hrozí nebezpečí, že v nich bude jezevec. Pokaždé představuje hrozbu pro psa, jelikož je velmi silným soupeřem, kterého se málokdy povede psu vyhnat z nory. Častější je souboj pod povrchem, který většinou končí bolestivě pro psa (Hespeler, 2004).

Někteří psovodi učí své psy, aby se vyhýbali kontaktu s jezevcem a většina psovodů se i odmítá zúčastňovat se svým norníkem lovu jezevců. V tomto případě je vhodnější čekaná u nory.

Norování v umělých norách a v potrubních systémech

Provedení lovu v umělých norách je úplně stejné jako v přírodních norách, ale oproti norování v přírodních norách má lovec, v případě umělých nor, jistou výhodu, protože pracuje ve „známém“ prostředí. Návodů na výrobu nor je několik. Provedení nory je důležitým činitelem, podléjícím se na úspěchu, ale daleko důležitější je umístění nory. Místo by mělo poskytovat dobrý výstřel, mělo by být bez podzemní vody, aby liška měla v noře sucho, nejlépe na osluněném svahu v odlehlejší části honitby, aby nebyla rušena lidmi a psi.

Nora, nebo betonový lapák, je účinná až rok po instalaci. Tuto dobu lze zkrátit tím, že se na měsíc ponoří do potoka nebo do rybníka. Nora ztratí dráždivý pach a stane se pro lišku atraktivnější. Atraktivnost nory lze také tím, že se kolem vsuků pohází liščí trus nebo se postříká vsuk liščí močí. Též se doporučuje do nory vstříknout zavětrovadlo (doma vyrobené či koupené).

Pro zajímavost uvádím několik návodů na výrobu umělé nory:

Nory umělé mají být v suché půdě. Je to dvouramenná zemní chodba v hloubce asi 70 cm pod povrchem, vyžděná zcela primitivně buď z kamení nebo vyztužená obláky dřeva a mechem, stejně překlenutá a hlínou zaházená. Vzdálenost ústí ramen bývá 2-4 m, kotlík je vyžděn v rozměrech 50x60 cm. Světlost nor a výška kotlíku bývá asi 30 cm. Vjezd do nory jen o něco málo rozšířený. Místa spoju se označí na povrchu půdy kameny. Takto zařízené umělé nory se nechají delší dobu v klidu. Teprve při obnově a v době kaňkování lišek jim věnuje zvýšená pozornost (Žalman, 1949).

Velmi se doporučuje zřízení umělých nor v honitbě, které se dají snadno kontrolovat a odkud lze lišku bez obtíží vyštvať. Délka umělé nory má být nejméně 10 m. Může být jednoduchá nebo podoby velkého U, popřípadě s kruhem. Na konci nory se udělá kotel, který by měl být aspoň 80 cm pod zemí, aby byl chráněn proti mrazu. Od vsuku ke kotli má nora poněkud stoupat, aby v ní bylo sucho. Vsuk se umísťuje na straně odvrácené od větru. Nejlépe se staví nora z cihel a plochého kamení. Vnitřní otvor nory má mít 25 cm výšku a 21 cm základnu. Výška kotle 35 cm, základna 60x60 cm (Javůrek, 1955).

Podle mých osobních zkušeností nehraje počet chodeb velkou roli a nemusí být ani tak dlouhé. Většina umělých nor, v nichž jsem lovil, dosahovala délky od 5 do 8 metrů. Ani použitý stavební materiál není rozhodující. Dříve se kotle a chodby stavěly ze dřeva nebo

přírodního kamene, a to z prostého důvodu, že betonové roury byly drahé a bez auta jen obtížně transportovatelné. Dnes se používají převážně betonové roury. Je možné, že se v odlehlých horských revírech lišky chovají „konzervativněji“, ale v polních honitbách a oblastech v okolí měst, obsazují i umělohmotné roury (vnitřní průměr 18,5 cm). Tady může každý myslivec realizovat vlastní zkušenosti a představy. Důležitější mi připadá vnitřní architektura nory.

Lišky nerady přebývají ve slepých chodbách, protože představují past, z které nemohou při vniknutí nepřítele utéci. Slepé chodby, které se před kotlem rozdělují a vedou do něj ze dvou stran, však liškám nevadí. V kotli se liška může psovi (nebo členu vlastního druhu) snadno vyhnout. Výhodou těchto nor s jednou chodbou je, že jejich výstavba není finančně ani časově náročná (Hespeler, 2004).

Umělé nory také není třeba zapouštět příliš hluboko do země. Hespeler (2004) konstatoval, že zcela postačí, když ji překryjeme 20 centimetrovou vrstvou, přičemž kotel by měl být výše než vsuky a chodby by měly stoupat rovnoměrně. Je-li v honitbě hladina podzemní vody tak vysoko, že se nenajde pro výstavbu umělé nory žádné vhodné místo, nebo je-li půda tak kamenitá, že se nemůže kopat, může se zbudovat nad zemí a pak ji zasypat materiálem. Přizpůsobit průběh chodeb terénu nám pak ušetří mnoho potu. Další výhodou je, že ohyby chodby ztemní a zpomalí tah vzduchu. Z vlastní zkušenosti vím, že lišky obsazují tyto nory raději než ty, které mají chodby rovné.

Norování v uměle vytvořených norách je pro psa daleko bezpečnější než norování v přírodních norách. Díky tomu, že zemina nad norou je již jednou překopána, je otevření umělé nory většinou dílem okamžiku. Také velikost a tvar kotle můžeme upravit tak, aby se v něm nemohla liška postavit proti psovi a bylo pro něj jednoduché ji vyhnat. Strop kotle by měl být tvořen snadno odnímatelným materiálem, např: dřevěným poklopem. Vnitřek kotle by měl mít oblý tvar, aby se co nejvíce podobal kotli v přírodní noře. Navštěvovanost umělých nor je častější v kulturní krajině než v hlubokých lesích, jelikož v kulturní krajině jsou lišky zvyklé běžně jako úkryt používat dílo člověka (Škaloud, 2009).

Lišku lze velmi často najít a vyhnat z různých propustí a kanálů. Liška si v nich ráda hledá kryt, zvláště pokud jde o rozlehlejší soustavu se záhyby a několika vchody. V takovém potrubí je lišce teplo a má pocit bezpečí, dokonce nemusí tyto stavby obsahovat žádný kotel.

2.3.1.3 Sokolnictví

Vzhledem k rozsáhlosti a odbornosti této kapitoly, která by vydala na několik knih, jsou zde uvedeny pouze základní informace o této problematice.

Sokolnictví je jedním z nejstarších způsobů lovu, který využívá ochočených loveckých dravců. Pro lov lišky se používají téměř výhradně orli, kteří loví tzv. „z pěsti“, kdy se dravec vypouští za vypíchnutou zvěř ze sokolníkovi rukavice. Je velmi důležité, aby orel vázal lišku těsně za hlavou a za mordou, jinak riskuje vlastní poranění nebo dokonce smrt. Sokolník musí svému opeřenému pomocníkovi přispěchat co nejrychleji na pomoc a vázanou zvěř usmrtit (Drmota, 2011).

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 244/2002 stanovuje, že lovecké dravce v sokolnictví mohou používat pouze osoby, které mají lovecký lístek a složili sokolnické zkoušky. Tato vyhláška dále stanoví bližší pokyny o používání loveckých dravců. Pokud sokolník s dravcem loví, musí mít i povolenku k lovu pro danou honitbu (Penzum znalostí z myslivosti, 2009).

V zákoně o myslivosti č. 449/2001 Sb., je uvedeno, že použití loveckých dravců v sokolnictví povoluje orgán státní správy myslivosti. Držení a chov loveckého dravce jsou možné jen po povolení výjimky ze základních podmínek zvláště chráněných živočichů podle předpisů o ochraně přírody a za podmínek v povolení uvedených.

2.3.2 Osamělé

2.3.2.1 Čekaná

Čekaná je často používaný způsob lovu všech druhů zvěře, jelikož nevyžaduje mnoho námahy a poskytuje velmi dobré podmínky pro bezpečný výstřel (Drmota, 2011).

Místo, na kterém na zvěř čekáme, se nazývá čekaniště. To zřizujeme všude tam, kde předpokládáme výskyt zvěře, v případě lišky se jedná zejména o místa s výskytem její přirozené potravy. Velmi vhodnými místy pro zřízení čekaniště na lišku jsou například bažantnice, leporária, stohy, hnojiště, okolí drůbežáren, pastviny hospodářských zvířat, polní remízy, rákosiny, hromadná hnízdiště ptáků, napajedla, pole a louky s výskytem hlodavců. Jistě by se dalo uvést mnoho dalších míst, kam se liška chodí nasytit. Dále je výhodné zřídit čekaniště na místech, kde si liška buduje úkryt (noru, záleh). Z takových míst jmenujme např. pískovny, lomy, brownfields, lesní houštiny, stodoly a kolny, meliorační kanály a v poslední době i skládky a opuštěná lidská sídla. Též je výhodné čekat na lišku u jejích přirozených spádů, které často dodržuje (Škaloud, 2009). Liška ráda využívá při svých cestách lesní pěšiny, úvozové cesty, erozní rýhy po těžbě dřeva, ochozy ostatní zvěře, v zimě využívá

zamrzlé hladiny vodních ploch, běžkařské stopy a při vysoké sněhové pokrývce i cesty, kde člověk pro svou potřebu odstraňuje sníh (Hespeler, 2004).

Při lovu však musíme vždy dbát na dodržování platné legislativy. Zejména je nutno vyhnout se lovu na nehonebních pozemcích, pokud k němu nemáme povolení od státní správy, a musíme se vyvarovat zakázaným způsobům lovu, např. lovu na pozemcích, kde současně probíhá sklizeň zemědělských plodin nebo lovit blíže než 200m od hranice honitby.

Jaké místo k čekané zvolíme však stejně nejvíc záleží na místních poměrech, ročním období a zvycích lišek (Hespeler, 2004). Pokud čekáme na zemi a nepoužíváme vysoký posed, musíme dbát směru větru a čekaniště volit proti větru ve směru, odkud očekáváme příchod zvěře (Červený, 2003).

K obelstění všech smyslů zvěře nám na čekané slouží použití mysliveckých zařízení různých druhů. Volba zařízení pro čekanou opět záleží na vkusu a možnostech lovce a také na místních poměrech. Na místech, kde se liška vyskytuje pravidelně, můžeme postavit posed nebo kazatelnu. Je to však velmi časově i materiálně náročná činnost, proto je vždy nutno zvážit, zda se to vyplatí. Velmi dobrým řešením jsou pojízdné posedy a kazatelny, které můžeme podle potřeby stěhovat „za zvěří“. V místech, kde potřebujeme zřídit jen dočasné čekaniště, stačí postavit záštitu nebo jen lavici. Někteří myslivci používají při čekané jen sedací hůl nebo sedí na pařezu. V případě, že sedíme přímo „na zemi“, je skutečně nutno úzkostlivě dbát na směr větru a také se poněkud krýt před bystrým liščím zrakem.

Pro úspěšný lov na čekané je však důležité dodržovat, kromě větru a krytu, několik dalších pravidel. Zejména je nutno si uvědomit, že liška má kromě zraku a čichu výtečně vyvinut i sluch, proto je velmi důležité se na čekané chovat tiše a vyvarovat se zejména „kovových“ zvuků. Všechny naše pohyby musí být pomalé a plynulé. Vždy bychom měli pamatovat na bezpečnost a zejména v noci nestřílet na kus, který jsme bezpečně nepoznali. Ani při lovu lišky bychom se rovněž neměli snižovat k ranám na velkou vzdálenost, na pohybující se zvěř atd. Bohužel mezi myslivci panuje názor, že střílet na lišku se má za každých okolností. Tento názor je nutno odmítnout. Liška je, stejně jako my lidé a ostatní zvěř, živý tvor a pokud jí chceme lovit, musíme to dělat tak, aby zbytečně netrpěla.

Na čekanou na lišku zasedáme většinou ráno, ještě před rozedněním a večer před setměním. Lišku je možno lovit i v noci, ale jak již bylo řečeno, je nutno jí bezpečně obeznat a to si žádá dobrou vybavenost pozorovací a loveckou optikou.

2.3.2.2 Šoulačka

Šoulačka patří mezi nejznámější způsoby lovu. Lovec prochází honitbou a snaží se přijít proti větru, nebo alespoň s bočním větrem na dostřel ke zvěři (Hromas a kol., 2000).

Starší literatura hodnotí tento způsob lovu jako skutečný vrchol loveckého umění (Drmot, 2011). Osobně považuji šoulačku za jeden z méně vhodných způsobů lovu lišky, jelikož ta je velmi ostražitý tvor a často lovce odhalí dřív, než on si jí stačí všimnout. Zároveň ale šoulačku považuji za nejlepší způsob, jak zjistit, kde se liška zdržuje. Při tomto způsobu lovu je totiž možnost projít velké území honitby a seznámit se se všemi pobytovými znaky, která zvěř zanechala. Šoulačka bývá zvláště účinná po obnově (tj. napadnutí čerstvé vrstvy sněhu). Podle čerstvých stop se nabízí možnost přesně zmapovat nedávný pohyb zvěře po honitbě. Toho se pak dá výborně využít pro organizaci dalšího lovu např. nátlacky.

Na šoulačku se chodí ráno, večer nebo při měsíční noci stejně jako u ostatních způsobů lovu. Drmot (2011) uvádí, že v době kaňkování bývá šoulačka úspěšná i přes den, naopak nemá cenu na lišku šoulat za silného větru nebo sněžení.

Obecně platí, že by lovec měl šoulat pomalu, často se zastavovat, sledovat a naslouchat okolí. Samozřejmě by se měl snažit co nejlépe splynout s okolím, to znamená, že by se měl chovat naprosto tiše a především být nenápadně oblečen. Často již pískání drozda nebo křik sojky signalizuje zvěř. Mikula (1953) zmiňuje v souvislosti s oblečením na šoulačku mistra tohoto lovu Diezla, který měl oblek na jedné straně v barvě kůry smrku, kdežto uvnitř v barvě kůry jedle. Jak při šoulání přecházel z jednoho porostu do druhého, kabát obracel. Z tohoto příkladu je patrné, že maskování se při lovu je velmi důležité. V dnešní době je mnoho obchodů nabízejících speciální kamuflážní pomůcky, ale myslím si, že šikovný lovec je na šoulačce nepotřebuje. Dle mého názoru je jejich využití vhodnější například při lovu vábením nebo na čekané. Lovec by se měl ale vyvarovat „demaskujících“ prvků vybavení např. odlesků sklíčka hodinek, blyštivých přezek na oděvu. Podle Mikula (1953) můžou lovce zvěři často prozradit i jeho bílé vlasy nebo vousy. Jak již bylo řečeno neméně důležité je, aby lovec postupoval v naprosté tichosti. Pro tento účel se v některých honitbách zřizují lovecké chodníčky tzv. šouláky. Jsou to pěšiny upravené pro neslyšný a pohodlný pohyb lovce. Často používané šouláky si myslivci udržují bez vrstvy listí a větévek. Na nich si staví záštity a zásedky pro krátké čekání na atraktivních místech. Pro tichost postupu je ale nejdůležitější opět lovcovo odění. Ten musí předem doma vybrat obuv, oblečení i výstrojní doplňky, které necinkají, nevržou ani jinak nenarušují přirozené zvuky přírody. Také pojistka zbraně by měla mít tichý chod. Pokud šoulají myslivci dva, například host a průvodce, měli by mít domluvené dorozumívací signály, aby nebyli nuceni na lovu

mluvit. Dobrý dalekohled je zde skoro nevyhnutelný a dobrým pomocníkem bývá vycvičený a klidný lovecky upotřebitelný pes.

Forst a kol. (1983) uvedl, že si je třeba při šoulačce uvědomit, že stálým a nepromyšleným šouláním z místa na místo se nic nezíská. Zvěř není možno „vyběhat“, ale spíše „vysedět“. Nesmí se spěchat, vhodnější je občas se zastavit nebo si na chvíli sednout. Zvěř dobře rozezná předmět, který se pohybuje, ale hůře rozezná nehybné věci nebo osoby. Proto je potřeba se vyvarovat jakýchkoliv prudších pohybů. V případě, že pozorovaná zvěř jeví známky neklidnění, je třeba okamžitě znehybnět v jakékoliv poloze a vydržet tak až do uklidnění zvěře.

Zvláštním způsobem šoulačky je šoulačka povozem taženým koňmi. Při té sedí lovec v bryčce a kočí ho vozí pomalu po honitbě. V případě že spatří zvěř, lovec ve vhodnou chvíli seskočí za jízdy z vozu a skryje se. Povoz dále pokračuje v jízdě a když je v dostatečné vzdálenosti může se lovec pokusit zvěř ulovit. Tento způsob patří spíše minulosti a byl využíván zejména v oborách k lovu spárkaté zvěře. Předpokládalo se, že zvěř je na pohyb koní v lese zvyklá a nepokládá je tudíž za nebezpečí. Pro udržení tohoto zvyku zvěře bylo důležité, aby povoz v poklidu odjel a až po tom padla rána.

Jelikož se aktivně věnuji práci s koňmi pokusil jsem se již několikrát tuto šoulačku napodobit. V naší honitbě je pravidelný pohyb koňských potahů i jezdců v sedle, takže by se dalo říci, že zvěř je zvyklá podobně jako byla v minulosti. Musím konstatovat, že například srnčí zvěř reagovala vůči povozu skutečně lhostejně. Lišku se mi povedlo při tomto lovu spatřit a ulovit až v zimě v období kaňkování ze saní.

Důležité je, aby kočí i koně byly věci znalí a věděli jak se na lovu chovat. Zejména je důležité, aby se koně neplašili při setkání se zvěří a v případě, kdy je potřeba střílet přímo z povozu, stáli klidně a nebáli se rány. Toho se docílí podobně jako u psa, tedy postupným zvykáním nejlépe už od hříběte.

2.3.3 Zvláštní způsoby lovu

2.3.3 Vábění

Lov zvěře vábením se považuje za královskou loveckou disciplínu. Pod pojmem vábení se skrývá způsob lovu založený na vytváření umělých zvukových projevů, které působí na smysly zvěře a lákají ji do blízkosti lovce (Drmot, 2011).

Vábění lišky lze rozdělit do dvou skupin. První je napodobování hlasových projevů zvěře, jež představují pro lišku přirozenou potravu. Do druhé skupiny patří hlasové napodobování jedince stejného druhu.

Vábění lišky je velice náročný způsob lovu a vyžaduje oproti jiným velkou přípravu a dokonalé zvládnutí techniky. Víc než u jakéhokoli jiného způsobu je důležité správné načasování a kázeň při lovu.

Jelikož nejlepších výsledků při vábení se dosahuje pokud se vábí ze země nebo nízkého posedu, začíná umění vábení již doma u šatníku. Vábící lovec musí být oděn tak, aby ho liška nespatriila ani na velmi krátkou vzdálenost, jelikož se mnohdy stává, že liška se najednou objeví v naší bezprostřední blízkosti, aniž bychom o ní věděli. V dnešní době je již na trhu mnoho maskovacích obleků určených právě pro podobné účely. Názory na tyto doplňky se různí. Je na každém lovcovi, aby se rozhodl, zda bude používat maskování či ne. Ze své vlastní zkušenosti musím ale konstatovat, že jistý pozitivní vliv na úspěch lovu použití maskovacích doplňků má. Sebelepší optické maskování nám ovšem nepomůže, pokud nedodržíme maskování pachové. Proto je velmi důležité aby se lovec vyvaroval všech dráždivých pachů (Např. oděvu vypraném s aviváží, parfému ale i přílišného pachu vlastního potu. Vždy než začneme vábit, je nutné určit směr větru a vybrat takové místo, aby vítr vál ze směru odkud očekáváme příchod zvěře. Je nepřijatelné při vábení například kouřit. Poslední důležitou věcí kromě samotného provedení vábení je též naprostá tichost při lovu. Vždy musíme pamatovat na to, že liška má všechny smysly velmi dobře vyvinuté.

Z hlediska denní doby je vábení nejúčinnější od soumraku do svítání, v době kaňkování po celý den (Drmot, 2011). Pokud vábíme lišku „za potravou“ (např. zaječím vřeštídlem) je vábení velmi úspěšné na konci zimy a brzy z jara (Žalman, 1949). Pokud například napodobujeme kňučení říjné feny nebo odpovídáme skolícím liškám, tak se jedná o způsob použitelný samozřejmě jen v době kaňkování.

Provedení samotného vábení je nutno nejdříve pilně nacvičit mimo honitbu, jelikož každé nepovedené zavábění při lovu je tím nelepším zradidlem pro všechny lišky. Vábění je možné se učit podle popisu v knize, videa nebo praktické ukázky. Stále ale platí to, že příroda je nejlepší učitelka. Pokud například slyšíte na zaječím honu vřeštit zajíce, kterého dostihl pes, je dobré si tento zvuk zapamatovat a zkusit ho při vábení napodobit. Podobná rada platí i pro skolení lišky. Z mé vlastní zkušenosti můžu uvést příklad, kdy jsem se naučil velmi dobře napodobit kňučení říjné feny na písťalku ve chvíli, kdy jsem byl nucen strávit několik hodin cesty v autě s hárající fenou.

Nejznámějším způsobem vábení lišky je zaječí vřeštění. Drmota (2011) udává, že se tímto způsobem dají vábit lišky po celý rok. Napodobením vřešticího zajíce se snažíme lišku nalákat na vidinu snadné kořisti, jelikož simulujeme útok predátora na zajíce, který je zabit. Liška která slyší zaječí vřeštění velmi často jde zkontrolovat, co se na onom místě stalo a při této příležitosti jí můžeme ulovit. Zaječí vřeštění se dá napodobit vtahováním vzduchu přes třetí článek ukazováčku při sevřené pěsti (Drmota, 2011). Většina myslivců si však pořizuje speciální vábničku pro tento účel vyrobenou a naladěnou. Podle nejmodernějších praktik se doporučuje vábit 20 vteřin a poté 5 minut vyčkávat. Tyto intervaly se mají opakovat po dobu 30- 40 minut a poté změnit stanoviště (Drmota, 2011). Oproti tomu Žalman (1949) doporučoval vábit jednou tiše a potom dvakrát hlasitěji s odmlkou asi 5 minut a potom půl hodiny až hodinu tiše setrvat na místě. Javůrek (1953) dokonce udává, že dlouhé a opakované vřeštění na jednom místě je hlavní chybou při vábení lišky. Dle mých zkušeností nezáleží příliš na intervalu vřeštění, ale hlavně na tom, jestli je v okolí liška, která zareaguje na toto vábení. Osobně jsem zkoušel několik „osvědčených“ způsobů vřeštění a nelze jednoznačně určit ten nejlepší. Stejně doporučení pro vábení jako u zaječího vřeštidla se týká i králíčího vřeštidla a vábničky napodobující křik zhasínajícího datlovitého ptáka nebo srnčete (Drmota, 2011).

Dalším způsobem vábení lišky je takzvané myškování. Jedná se o napodobení myšího pištění na něž liška také velmi dobře reaguje a mnohdy jeví velký zájem o prozkoumání místa, odkud se ozývá tak lákavá potrava. Pokud nezvládneme myškovat ústy, vábíme na zvláštní písťalku nebo například třením kousku polystyrénu o střípek skla nebo zrcátka. Osobně myškuji tak, že trů navlhčený neoprénový potah řemenu své zbraně o její nalakované předpažbí. Je až s podivem, jak dobře dokáže myškování lišku přilákat. Bohužel myškování liška slyší pouze asi do necelých 100 metrů, kdežto vřeštění asi na 400 metrů (Hespeler, 2004). Hespeler (2004) též upozorňuje, že vábit myškováním nemá cenu lišku, která se právě sama myškování věnuje. Dle mých zkušeností je jemné zamyškování nejlepším způsobem, jak zastavit procházející lišku a poskytnout si tím dobrou příležitost k jistějšímu výstřelu.

Méně známý způsob vábení lišek je kňučení na speciální písťalku v době kaňkování. Tímto zvukem se snažíme přilákat do své blízkosti zejména lišáky, kteří hledají partnerku. Není však výjimkou, že přijde i liška (fena) ověřit si svou konkurenci. Toto vábení je velmi účinné hlavně při měsíčních nocích. Doporučuje se začít vábit až když se liška v našem okolí nějak prozradí, například skolením nebo sama kňourá. Napodobení kňučivého zvuku se zdá být jednoduché, ale možná z uváděných způsobů vábení vyžaduje nejvíce perfektní zvládnutí

techniky. Hespeler (2004) uvádí, že nejlepšího kňučení je možno dosáhnout bez vábničky, a to pouhými ústy. Osobně mám s vábničkou velmi dobré zkušenosti.

Poslední způsob vábení je též použitelný jen v době kaňkování a podobně jako předchozí využívá napodobování hlasu lišky hledajících partnera. Jedná se o napodobování liščího skolení. Opět je možno zakoupit si speciální vábničku, ale dle mého názoru se dá po pár hodinách poslechu skolení přímo v přírodě a pár desítkách minut tréninku napodobit liščí skolení pouze ústy s pomocí dlaní. Drmota (2011) doporučuje chytit si nos a přiškrceným a zastřeným hlasem ze sebe vyštěknout „vau, vau, vau“. Nejlepším časem k vábení jsou opět klidné zimní noci, kdy lišky samy skolí a jsou v pohybu. Hespeler (2004) dokonce kombinuje skolení se šoulačkou a chodí skolícím liškám naproti, čímž se snaží více lišku utvrdit v tom, že on sám je liška.

Závěrem této kapitoly bych rád vyjádřil svou osobní lítost nad faktem, že vábení upadá v naší zemi do stínu ostatních způsobů lovu a je stále méně myslivců, kteří se mu věnují. Mne osobně přináší vábení velmi příjemné chvíle strávené v „lovecké horečce“ a dovolím si tvrdit, že drobné zvěři v naší honitbě již přineslo také mnoho dobrého.

2.3.3.2 Újediště

Újedištěm se rozumí myslivecké zařízení, skládající se většinou z místa, kam se předkládá potrava lákající lišku a z místa, kde myslivec na lišku čeká.

Lov lišek při újedi je velmi oblíbený a používaný způsob tlumení stavů tohoto predátora. Bohužel při tomto způsobu lovu, víc než kde jinde, v současnosti narážíme na problémy s hygienickými předpisy a legislativou vůbec. Bohužel musím konstatovat, že za svou velmi krátkou mysliveckou praxi jsem objevil v našich honitbách spoustu újedišť, která připomínala spíše skládky odpadu. Dle mého názoru se ale vnaďení lišky za pomoci předložení potravy dá provádět účinně a zároveň při zachování všech legislativních ustanovení.

Nyní bude pro zajímavost uvedeno několik celých návodů na založení a využívání újedišť uvedených v učebnicích myslivosti vydaných před více než padesáti lety:

Do země se zakope trubka, 1m dlouhou, o průměru 20 cm. Asi píd' trubky se nechá ze země vyčnívat. Vykopaná hlína se rozhodím kolem roury k pozorování stop. Do roury se hází vývrhy zvěře, kočky, psy, sojky a podobné úlovky. Nikoliv však dravce, neboť ty liška ani při největším hladu nepožírá.

Poblíž újediště si zřídí zemní bouda, v níž se pak na lišky za měsíčních nocí čeká. Za nejvhodnější čas se považuje doba od 19 do 22 hodin. Doporučuje se dělat újediště poblíž potůčku. Na jedné straně údolíčka újediště, na protější boudu. Bude jen výhodné, bude-li možno umístit boudu o tolik níže, aby se za slabšího světla škodná u újediště rýsovala proti nebi (Javůrek, 1955).

Míkula (1953) doporučoval dát do řádné kameninové nádoby střelenou kočku, která se předtím i s kůží rozsekala na kusy. Posype se práškem kozlíku lékařského (Valeriánu, Baldriánu), na to se pak položí opět vrstva rozsekané mršiny i s kůží a zase se posype práškem Valeriánu. Když je nádoba plná, tak se zakope i s obsahem na 14 dní do chlěvské mrvy. Poté se v lese nebo jinde v honbišti vykope kolmá jáma, která se vybední prkny a vloží se do ní obsah kameninové nádoby. Vrch jámy se pak pokryje drnem, ve kterém se nadělají díry, aby „vůně“ mohla náležitě do okolí. Místo kolem jámy se poryje a upraví pro „přivítání“ návštěv. V nedaleké blízkosti se pořídí někde v dobrém krytu vysoký posed. Obsah jámy pak čas od času doplňuje mršinami, které se posypávají Baldriánem.

Jak je na první pohled patrné, tyto způsoby využívání újediště jsou v dnešní době naprosto nepřijatelné, zejména z hlediska hygienických předpisů týkajících se zacházení s kadávery zvěře a zvířat.

Podle mých zkušeností újediště potřebuje dva druhy předložených lákadel. Potřebujeme totiž, aby újediště trvale vonělo, ale zároveň tam vždy liška našla potravu, kterou se může nasytit. Samozřejmě, že obě funkce může plnit jeden pořádný kus potravy, ale ten když liška najde, tak ho vezme do mordy, odnese si ho někam do krytu a tam ho v klidu sežere. A my, pokud máme to štěstí a zrovna jsme na lovu, můžeme lišku ulovit pokud k potravě přichází, a nebo už s ní odchází. Toto ale, lze považovat za nedostačující, jelikož máme velkou spotřebu potravy, více lišek nakrmíme než ulovíme a hlavně, pokud si liška ze stejného místa pravidelně odnese dobré sousto, chodí již na jistotu a mnoho se na újedišti nezdrží. Za hlavní nevýhodu tohoto způsobu vnazení tedy považuji to, že jsme nuceni na zvěř střílet v pohybu, což mnohdy vede ke špatnému zásahu a zbytečnému trýznění zvěře. Smyslem újediště by mělo být lišku na újedišti zdržet co nejdéle, abychom mohli zvěř bezpečně obeznat a ulovit. Proto je vhodné, aby větší kusy potravy, používané k zavěšení, byly chráněny před odnesením, třeba právě tím, že budou na dně roury kam liška nedosáhne. Liška se ale nebude vracet noc co noc k vonící újedi pokud si z ní neují, z čehož vyplývá, že by na újedišti měla být také potrava, na kterou liška dosáhne a bude se moci nažrat. Tato potrava by měla být vyložena na újedi, pokud možno v co nejmenších kouscích, aby se liška „zabavila“ jejím sbíráním (Hespeler, 2004).

Jako újed' se v minulosti vykládaly různé padliny a části těl zvěře a zvířat, jak už bylo výše uvedeno a je, při platnosti současné legislativy, protizákonné používat na újed' podobné návnady. Pro ilustraci uvedu pár příkladů, dřív hojně používaných návnad, jejich vyložení v dnešní době odporuje mnohdy několika platným právním předpisům. Žalman (1949) jmenuje jako návnady rozsekanou kočku posypanou práškem z Baldriánu, telecí nožičky a mršiny zvěře. Mikula (1953) též doporučuje rozsekanou kočku, vývrhy zvěře, mršiny a kočičí maso pečené na husím sádle. Javůrek (1955), kromě již řečeného, ještě dodává použití přední půlky veverka, samotná střeva drobné zvěře a leklé ryby. Hespeler (2004) upozorňuje také na to, že lišky jsou kanibalové, takže by se jako újed' dala použít i zhaslá liška. Ještě musím dodat, že se v minulosti při lovu lišek používala k přilákání zvěře i znehybněná živá zvířata. V dnešní době je možno jako návnadu doporučit uzenou makrelu, konzervované výrobky z ryb, tepelně upravené části vývrhu, krmivo pro psi a kočky, nastrohaný fritovací tuk, škvarky a také průmyslově vyráběná věřidla. Drmota (2011) vyzdvihuje, pro lákání lišek, účinnost věřidel s vůní makrely a humra. O některých druzích návnad a věřidel je podrobněji pojednáno v kapitole o lapání lišek.

Na volbě místa, kam újediště umístít, se podílí mnoho aspektů jako je např. směr větru a dostupnost (zejména v zimním období). Újediště je totiž nutno pravidelně navštěvovat a doplňovat újed'. Důležité je, aby převládající směr větru, vanoucího na újedišti, byl od újediště k lovcí. Doporučuje se, aby mezi lovcem a újedištěm tekla potok, který přehluší veškeré nežádoucí zvuky a také strhává pachy (Drmota, 2011). Újediště by se mělo nacházet v lokalitě, kde svým umístěním neobtěžuje okolní procházející a hlavně v místě hojného výskytu lišek, např. poblíž nor nebo bažantnice. Dle Hespelera (2004) je doporučováno, aby se újediště nacházelo v místech častého pohybu lidí, jelikož liška ráda využívá lidských stezek a pěšin při kontrole svého teritoria a při lovu. Naopak Žalman (1949) uvádí újediště zakládat v místech co nejdále od lidských obydlí a pohybu člověka. Místo újediště by mělo lovcí poskytovat dobrý výhled a bezpečný výstřel, což je důležité zejména pro noční čekanou, která je hlavním způsobem lovu na újedišti. Újediště by se mělo nacházet nejlépe na jižním svahu, jelikož měsíc takto položené újediště lépe osvětluje, vzhledem ke své pozici vůči povrchu Země. Nevýhodou tohoto umístění je však kratší období, kdy se na tomto místě udrží sníh, jež nám pomáhá za noci lišku spatřit. Hespeler (2004) uvádí, že pokud se za zády lovcce nachází větší město, mraky na obloze dokáží světlo z této lokality přenést v dostatečné míře, postačující i na osvětlení újediště, i v době, kdy je nov.

Je naprosto nepřijatelné, z hlediska bezpečnosti střelby, umísťovat takováto zařízení na horizont. Založení újedištěm zakopáním trubky nebo nádoby do země, podle výše uvedeného

návodu, se mi jeví jako jedna z nejideálnějších variant založení újedi pro lišku. Trubka nebo nádoba zakopaná v zemi, je totiž velmi nenápadná a při zvolení vhodné návnady nijak neobtěžuje nemyslivecké návštěvníky honitby. Je ale nutno pamatovat na bezpečnost a místo, kde je šachta vytvořena, vhodným způsobem označit, aby nedošlo ke zranění člověka nebo zvířete. Žalman (1949) například doporučuje okolí šachty zabezpečit trnitými keři, aby ani člověk ani zvíře nepřišli újedištěm k úrazu. Jednodušší způsob uvádí Drmota (2011), ten doporučuje opatřit ústí roury mříží, a nebo jej překrýt kameny. Dle mého názoru, stačí okolo šachty zarazit do země tři nebo čtyři kůly, asi 1m vysoké, a vytvořit nad ní jakousi ohrádku. Ohrádka však ale musí být pevná a spojená jen nahoře, aby jí nepoškodila černá zvěř. Je velmi malá pravděpodobnost, že by do takto označené jámy někdo spadl. Zároveň máme při čekání u újedi lepší přehled, kde se místo, kam lišku lákáme, nachází. Bohužel ohrádky na přítomnost újedi neupozorňují jenom nás myslivce, a tak se často setkáváme s vandalstvím lidí, páchaným na těchto zařízeních.

Hlavním způsobem lovu při újedi je čekaná, která bývá nejúspěšnější za zimních nocí. Aby byl lov úspěšný, je mnohdy nutno vydržet v mrazivém počasí dlouhou dobu v tichosti a bez pohybu, jelikož liška je velmi nedůvěřivá ke svému okolí. Pro zpříjemnění čekání a potlačení nežádoucích zvuků a pachů tedy na újedišti budujeme tzv. újed'ovnu nebo liškárnu. Liškárna může mít podobu zemní skrýše, nadzemní boudy nebo kazatelny. Jaký typ zařízení si pro svou čekanou zbudujeme, záleží čistě na naší volbě a místních podmínkách. Žalman (1949) doporučuje zřídit směrem k jihu od újedi zemní skrýš 1,5 m délky a 1 m šířky tak, aby delší strana stála proti újedišti. Hloubka skrýše by měla být 2 m. Prkenné sedátko s oporou, na hliněnou podlahu klest a na to slámu. Dveře jednoduché, k otevírání dovnitř, podélné okénko s okenicí a záštitou proti světlu měsíce. Směrem k újedišti střílna 60x30 cm, zadělaná sklapovací deskou. Výhodou takovéto skrýše může být její nenápadnost v krajině, jako nevýhodu naopak spatřuji pracnost jejího vybudování.

Drmota (2011) uvádí jako nejvhodnější újed'ovnu vysokou kazatelnu. Oproti tomu Hespeler (2004) doporučuje zbudovat spíše boudu přímo na zemi, jelikož v zimě nehrozí pád z namrzlého žebříku. Je vhodné újed'ovnu postavit tak, aby co nejvíce splývala se svým pozadím. Například bouda umístěná ve stínu lesa znesnadňuje lišce spatřit lovce (Hespeler, 2004).

Vhodné je obít vnitřek újed'ovny materiálem tlumícím zvuky. Nejčastěji se používá koberec nebo materiály používané pro zateplování budov. Tento materiál zároveň lovce chrání před povětrnostními vlivy.

Důležité je také na čekanou přicházet s dobrým větrem, co nejtíšeji a pokud možno skrytě. Pro tento účel je vhodné vybudovat a udržovat lovecký chodník.

2.3.3.3 Myší hrad

Myší hrad je lovecké zařízení, které lze považovat za pohodlnou formu újediště pro lišky. Tato metoda má některé společné rysy s výše popisovaným lovem na újedi, shodné je zde umístění celého zařízení i pravidla pro příchod a pobyt na blízkém čekaništi.

Pro vlastní řešení myšího hradu lze použít v podstatě dva možné postupy. První z jich je výrazně jednodušší a nevyžaduje žádné speciální úkony. Jedná se o uměle založený stoh slámy, který je tvořen pouze několika na sebe nakupenými balíky nebo pouhou kupkou slámy vysypané na zemi. Mnohem trvalejší možnost řešení představuje dřevěná konstrukce vyplněná senem, která může být navíc přemístována z místa na místo. Myší hrad má v tomto případě podobu rozměrnější bedny zbudované např. ze starých vyřazených palet či odpadního dřeva. Proti pronikání vody je vhodné potáhnout střechu lepenkou. Toto zařízení poskytuje velmi atraktivní úkryt většině druhů drobných hlodavců. Obsluha zařízení čas od času vnitřní prostor zkontroluje a přisype do mezer mezi palety a slámu obiloviny. V zimním období je vhodné předkládat hlodavcům krmení několik metrů od hradu. Povzbudí se tím aktivita myší a hrad se stává přitažlivějším pro lišky (Hespeler, 2004).

Ideálním obdobím pro umístění hradu do honitby je léto. Jednak se v krajině vyskytuje dostatek myší, které před příchodem podzimu hledají vhodný úkryt a zároveň se honitbou potuluje velké množství mladých šelem (Drmot, 2011).

2.3.3.4 Lapání

Historie lovu zvěře je dlouhou historií vývoje pastí a metod, které měly člověku napomoci obelstít nedůvěřivé šelmy.

Při lapání je naším úkolem uvěznit do lapacího zařízení zvěř aniž bychom jí poranili nebo dokonce usmrtili z toho vyplývá, že jsou k lovu lapáním zakázána všechna železa, jakož i tlučky, která šelmu nechytí neporaněnou (Hanzal, 2007). Lapání zvěře tak nedůvěřivé a opatrné, jako je liška je velmi složitá činnost vyžadující velkou míru zkušeností, trpělivosti a hlavně zodpovědnosti. Lapací zařízení je totiž nutno kontrolovat nejméně jednou denně.

Základním zařízením pro lapání predátorů je sklopec (Drmot, 2011). Velmi důležitým faktorem ovlivňujícím úspěch lapání je umístění lapacího zařízení. Lapací zařízení

by mělo být samozřejmě umístěno tam, kde se předpokládá výskyt lišky ale mimo jiné by mělo být na místě kde ho máme možnost kontrolovat a v případě že ulovíme lišku je nutno taky pamatovat na skutečnost, že pokud jí budeme chtít na místě usmrtit budeme muset použít střelnou zbraň takže místo by mělo poskytovat dobrý výstřel. Zásadním pravidlem ale je ustanovení, že lapací zařízení se za běžných okolností smí umisťovat pouze na honební pozemky a to jen se souhlasem majitele nebo nájemce pozemku.

Z hlediska zvýšení úspěšnosti odchytu se doporučuje umisťovat zařízení na ochozy zvěře, k norám, k atraktivním potravním zdrojům zejména tam kde potřebujeme nepřetržitě tlumit stavy lišek např. do bažantnic, kačenáren a v poslední době i na skládky a podobná místa kam lišky chodí hledat potravu.

Podoba a provedení sklopců a lapáků je nepřehledné množství. Uvedu tedy jen krátký popis běžného typu sklopec na lišku: Plášť je vyroben ze dřeva, kovu nebo drátu. Délka je 130cm šířka i výška asi 25cm. Obvykle je sklopec oboustranný (oba vstupy jsou otevřené a zavírají se naráz při spuštění spouště), pokud máme jednostranný sklopec, měla by být strana naproti dveřím mřížovaná. Liška se totiž cítí bezpečněji když skrz past vidí a ochotněji do ní vlezte (Drmota, 2011). Dle mého názoru lépe pro pochopení podoby a funkce zařízení poslouží obrázky.

Velkým problémem při líčení sklopců i lapáků je zavěření lidským pachem při manipulaci s pastí. Podle doporučení Žalman (1949) by se měl lapák skladovat mimo lidské obydlí a před nastražením by se měl dát odvětrít na několik dní do potoka nebo do rybníka. Jiní autoři doporučují pach člověka přebít pachem pro lišku příjemným a zavětrít past větridlem vyrobeným podle speciálního receptu. Pro zajímavost zde jeden recept na osvědčené větridlo uvedu. V novém, čistém tyglíku rozpustíme 140 g čerstvého vepřového sádla nebo nesoleného másla, přidáme k tomu 0,3 g bobřího tuku (není-li, vynechá se), 0,2 g bílého tlučeného kafru, ½ hrsti kořene kozlíku, 0,1 g cibéb (možno nahradit hrozinkami), 0,1 g pyžma a necháme to vše pražit, až se směs zbarví světle hnědě. Pak ji protlačíme přes čistý klůček a uschováme na chladném místě. Tato zavěřovací směs vydrží asi půl roku, než její vůně vyprchá. Pak ji musíme připravit znova (Mikula, 1953).

Drmota (2011) doporučuje zavětrít lapací zařízení větridlem zakoupeným ve specializovaném obchodě. Oproti tomu Mimra (1966) považuje za nejlepší zavěřovací trus a moč doma chovaných lišek.

Další důležitou věcí ovlivňující úspěch je samotná návnada položená ve sklopci. Opět existuje mnoho zaručeně nejlepších návnad. Dovolím si uvést dva příklady patřící spíše do historie lapání zvěře než do dnešní pasti. Jako návnady pro lišku se použije kusu kočičího

masa, které dáme do „láku“ s roztlučeným *fonum graecum* (bez dalšího koření). Pak toto nakrájíme čistým nožem na malé kousky (recept předepisuje dokonce velikost 25 mm³, z čehož je vidět, že si staří myslivci potrpěli – přepočteno na dnešní míry a váhy – na decigramy a krychlové milimetry) a ty pečeme s přísadou bílé cibule, nakrájené na tenké plátky, na husím sádle nebo nesoleném másle. Tato návnada vydrží asi 14 dní. Nouzově můžeme také použít pečených jater zvěře, a nebo ještě lépe slanečka, pečeného v drobných kouscích na husím sádle nebo na másle. S touto náhražkou nedostižného kočičího masa pak nakládáme podobně, jak bylo výše popsáno (Mikula, 1953).

Podobný recept publikuje Žalman (1949): Návnada se připraví takto: Kočku nestaženou rozsekáme na drobné kousky a tak upravenou hmotu ukládáme v tenkých vrstvách do kamenného hrnce, při čemž každou vrstvu posypeme práškem kozlíku lékařského, známého v obchodech pode jménem baldrián. Celou tuto „konservu“ zavážeme pergamenem, rozmočeným dříve v horké vodě, a uložíme asi na 14 dní do hnoje.

Z uvedených receptů je na první pohled patrné že odporují platné legislativě. V dnešní době je z povolených návnad možno použít: Krmivo pro psy a kočky, uzené ryby, ovoce atd. Nikdy však nesmíme do pastí dávat jakýkoli odpad, části zvěře a zvířat a bohužel ani zbytky z vlastní kuchyně.

K lapacímu zařízení je užitečné natáhnout vlečku. Je velmi dobré, když se vlečka natáhne kusem návnady který se pak ponechá ve sklopici. Jako neúčinnější návnada i vlečka se mi osvědčila uzená makrela.

Úspěch lapání lze také zvednout tím, že zařízení umístíme přímo na ohoz zvěře a před lapákem postavíme zábradla do tvaru trychtýře, která pozvolna navedou lišku až do dvířek lapáku (Mimra, 1966).

3. DISKUZE A ZÁVĚR

Cílem práce bylo vytvořit ucelený přehled všech způsobů lovu lišky obecné za účelem poskytnutí možnosti porovnání historických a soudobých způsobů lovu.

Práce též poukazuje na obrovský rozdíl mezi chápáním zvířecího utrpení a týrání v historii a současnosti. Právě z tohoto důvodu zde byly uvedeny mnohdy poněkud zvláštní návody a recepty na přípravu a využití loveckých zařízení.

Navzdory tomu, že mnohé kapitoly obsahují podrobný popis jak provádět zakázané způsoby lovu, v žádném případě nebyly uvedeny proto, aby nabádaly k porušování zákona. Naopak měly za úkol prokázat to, že v dnešní době nejsou zapotřebí, jelikož moderní lovci jsou vybaveni dostatečně dobře, aby je nemuseli používat.

Přestože liška je velice rozšířeným druhem a působí velké škody na drobné zvěři, neměl by její lov přerůst v pouhou zábavu v zabíjení. I liška je totiž tvorem, který do české přírody neodmyslitelně patří a plní nenahraditelnou funkci.

S souvislostí s předchozím tvrzením by měla mít právo na dobu hájení v období, kdy odchovává mláďata. Tento můj názor je čistě subjektivní, ale doufám, že ne ojedinělý.

4. PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

ABLES E. D., 1975: Ecology of the red fox in North America. In Fox, pp. 216-236.

BEJČEK F., HANZAL V., KOSTEČKA J., SVOBODA V., ZEMAN J., ŽIŽKA M., 2009: Penzum znalostí z myslivosti. Druckvo spol. s.r.o., Praha: 847.

BLÜCHEL K., 2004: Lov. Slovart: 654.

CAVALLINI P. a LOVARI S., 1991: Environmental factors influencing the use of habitat in the red fox, *Vulpes vulpes*. Journal of Zoology, 223: 323-339.

CAVALLINI P. a LOVARI S., 1994: Home range, habitat selection and activity of red fox in a Mediterranean coastal ecotone. Acta Theriologica 39 (3): 279-287.

ČERVENÝ J., KAMLER J., KHOLOVÁ H., KOUBEK P., MARTÍNKOVÁ N., 2003: Encyklopedie myslivosti. Ottovo nakladatelství s.r.o., Praha: 591.

ČMMJ, 1999: Lovecky upotřebitelní psi – II. Vega, Praha: 123.

DRMOTA J., 2011: Lov zvěře v našich honitbách. Grada publishing a.s., Praha: 360.

DURANTEL P., CORTAY G., DENUC J. P., DESCHRYVER C., ROSSIGNOL C., 2004: Myslivost. Fragment, Praha: 285.

FORST P., JIRÁK J., KOVÁČ J., KUČERA V., LANKAŠ K., NOVÁK J., PRAŽÁK V. 1983 – Myslivost, Státní zemědělské nakladatelství 336

HANZAL V., 2006: Velká myslivecká encyklopedie. Grand s.r.o, České Budějovice: CD.

HARLING G. a BOTHE C., 2007: Nové nejlepší rady pro myslivce. Víkend, Český Těšín: 119.

HAVRÁNEK F., 2007: Zařízení pro odchyt zvěře. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha: 44.

HAVRÁNEK F. a BUKOVJAN K., 2000: Liška obecná, kuna skalní, kuna lesní. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha: 28.

HENDRICH V., MIMRA V., MOTTL S., VINTIKA K., STEJSKAL F., SCHNEEBERG A., 1966: Myslivost. Zdátní zemědělské nakladatelství, Praha: 492.

HERZ J., 2003: Líška hrdzavá: biologia a lov. PaRPRESS s.r.o., Bratislava: 114.

HESPELER B., 2004: Lišky a kuny. Grada, Publishing, Praha: 128.

HROMAS J., BLÁHOVEC B., KONFRŠT A., KOVAŘÍK J., KUČERA V., LANKAŠ K., MLEJNEK J., NOVÁK R., 2000: Myslivost. Matice lesnická spol. s.r.o., Písek: 491.

JAVŮREK J., 1955: Myslivost. Státní zemědělské nakladatelství, Praha: 355.

KOMÁREK J., 1948: Myslivost v českých zemích. ČIN, Praha: 414.

KOSTROŇ K., 1953: Myslivost jako živočišná výroba. Státní zemědělské nakladatelství, Praha: 460.

KOŽENÁ I., 1988: Diet of the red fox in agrocenoses in southern Moravia. Brno: 24.

MIKULA, A., 1953: Příručka pro mysliveckou praxi. Státní zemědělské nakladatelství, Praha: 173.

NOWAK R. M., 1991: Walker's Mammals of the World. The Johns Hopkins University Press, Baltimore, USA.

PÁVL J., 1965: Nejdůležitější choroby lovné zvěře a jejich prevence. Ústřední výbor Československého mysliveckého svazu, Praha: 62.

Sborník „Predátoři v myslivosti“, Hranice 2000.

SCHNAITL M. a STÜRZER S., 2009: Rotfuchs (*Vulpes vulpes*) und Dachs (*Meles meles*) im Nationalpark Bayerischer Wald. Raumnutzungsverhalten und Habitatwahl in einem geschlossenen Waldgebiet. Nationalpark Bayerischer Wald, Wissenschaftliche Reihe – Heft 18.

SÝKORA I., 2004: Liška obecná – stavy a potrava. Myslivost 9: 6-7.

ŠKALOUD V., 2009: Liška a větší šelmy. Brázda, Praha: 260.

VACH M. a kol., 1995: Myslivost.

VOIGHT D. R. a MACDONALD D. W., 1984: Variation in the spatial and social behaviour of the red fox, *Vulpes vulpes*. Acta zool. Fenn. 171: 261 – 265.

WEBER J. M. a MEIA J. S., 1996: Habitat use by the red fox *Vulpes vulpes* in a mountainous area. Ethology, Ekology, Ekology and Evolution, 8: 223 – 232.

ZIMEN E., 1980: A short history of human attitudes towards the fox. W. Junk B. V. Publishers, The Hague, The Netherlands: 1-285.

ŽALMAN J., 1949: Základy myslivosti. Rovnost, Brno: 568.

CIULA E., 1979: Stosunki pokarmowe lisów /*Vulpes vulpes* L./ w lasach Puszczy Niepolomickiej. Uniwersitet Jagiellonski, Kraków: 30.

NOVÁK Z., 2002: Teritorialita lišky obecné ve střední Evropě ve vztahu k měchožilu větvenému. Univerzita Karlova, Praha: 35.

Internetové odkazy:

<http://www.pro-myslivce.cz/>

<http://www.fotopast.cz/>

<http://www.vltava2000.cz/>

<http://www.prefapecina.cz/>

<http://www.lesazahrada.cz/>

<http://www.e-myslivot.cz/>

<http://www.myslivot-lovectvi.cz/>

<http://www.myslivot.cz/>

<http://www.vabnický.cz/>

5. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Výsledek nátlačky v rákosinách vypuštěného rybníku (archiv autora)



Lovec používající maskovací oblek (archiv autora)



Liška ulovená na čekané u myšího hradu (archiv autora)



Příklad zákonem zakázané újedi (archiv autora)



Myší hrad (archiv autora)



Přenosná maskovací bouda (<http://www.pro-myslivce.cz/>)



Vábnička pro napodobení liščího skolení (<http://www.vabnicky.cz/>)



Vábnička napodobující ptačí nářek (<http://www.vabnicky.cz/>)



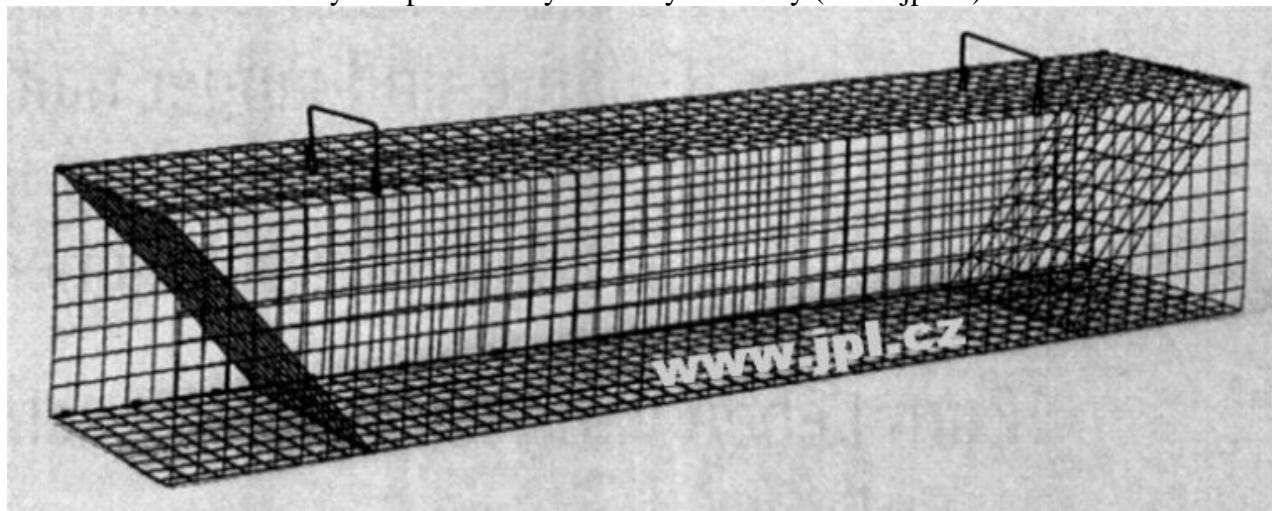
Zaječí vřeštidlo kombinované s myškovačkou (<http://www.vabnicky.cz/>)



Vábnička napodobující zaječí vřeštění (www.nordikpredator.com)



Drátěný sklopec na lišky se šikmými dvířky (www.jpl.cz)



Sklopec s padajícími dvířky (<http://www.vltava2000.cz/>)



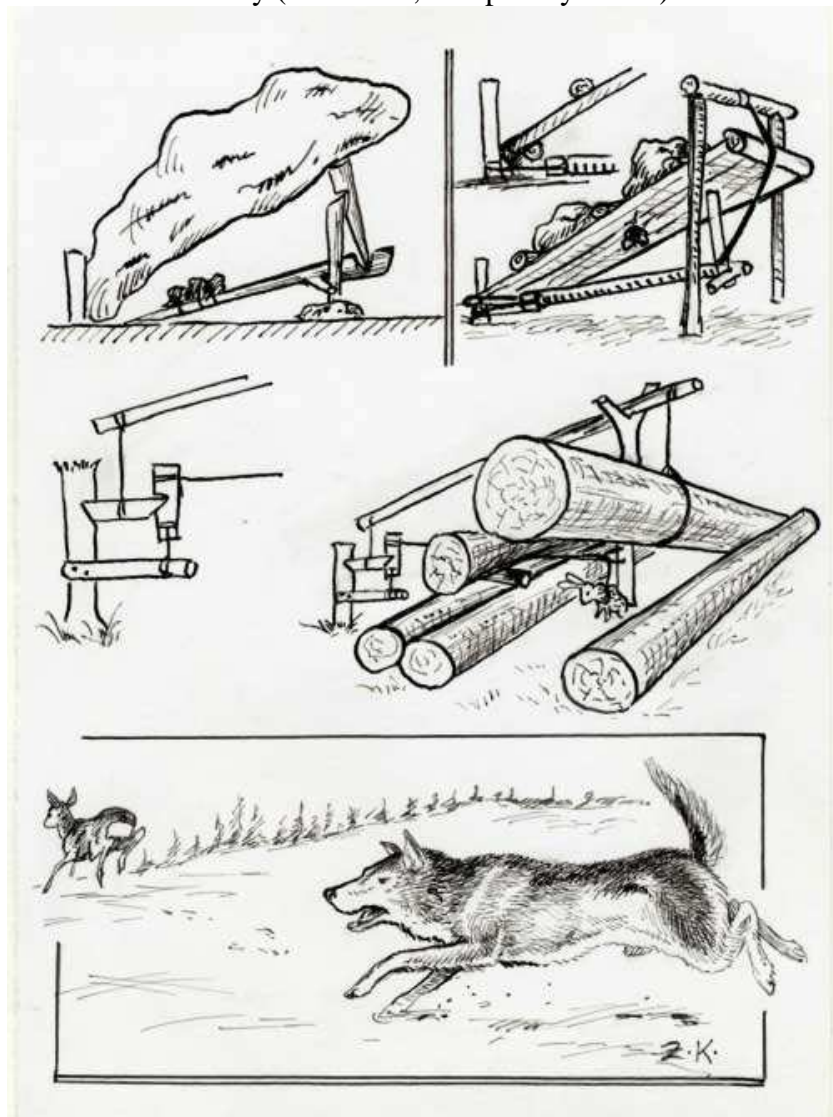
Umělá nora (<http://www.prafapecina.cz/>)



Elektronické pozorovací zařízení Tzv. fotozvěď (<http://www.lesazahrada.cz/>)



Tlučky (J. Drmota, časopis Myslivost)



Železa (archiv autora)



Větridlo pro lákání lišek (<http://www.e-myslivost.cz/>)

